

Antero Leitzinger

Tutkija, VTT
Maahanmuuttovirasto
antero.leitzinger@migri.fi

Pro Patria alienigeni – Isänmaamme puolesta kaatuneet ulkomaalaiset

Sunnuntaisuomalainen 8.4.2018 kertoi korpraali Feyzi Alejeffin kaatumisesta Syvärillä, omaisten julkaiseman kuolinilmoituksen sanoin ”oikean asian puolesta”. Hän oli yksi monista Suomen itsenäisyyden puolesta kaatuneista muslimeista, vaikka ei ollut Suomen kansalainen.

Kirjoissa ja TV-dokumenteissa on kerrottu ulkomailta varta vasten Suomeen sotimaan tulleista vapaaehtoisista, joita tuli jo talvisotaan varsinkin Ruotsista, Tanskasta ja Britannista sekä värvättiin jatkosotaan virolaisista pakolaisista ja inkeriläisistä sotavangeista. Osalla kuten amerikkansuomalaisilla saattoi olla kaksoiskansalaisuus, osalla vihollismaan Neuvostoliiton (liekö ollut Britanniankin?) kansalaisuus. Huomattavasti vähemmän on tutkittu Suomessa jo ennestään oleskelleita ulkomaalaisia, jotka niin ikään astuivat Suomen armeijan palvelukseen: Hitleriä uhmannut saksalainen Otto von Zwehl, kiinalainen Alfred Wan ja Babitzinin laulajasisarusten isä...

Vaikka Hallitusmuodon 75 § rajasi asevelvollisuuden Suomen kansalaisiin, jo sitä ennen säädetty väliaikainen asevelvollisuuslaki salli sen ulottamisen ulkomaalaisiin: ”Henkilöt, joilla ei ole kansalaisoikeutta missään valtiossa, mutta jotka vakituisesti asuvat Suomessa, voipi maaherra julistaa asevelvollisiksi...” (66 § 2). Oikeus julistaa kansalaisuudetonkin asevelvolliseksi kopioitiin myöhempiinkin asevelvollisuuslakeihin (78 § 2, 46 §

2 sekä lopulta 45 § 2) ja oli voimassa vuoden 2007 loppuun saakka.

Ulkomaalaisen julistaminen asevelvolliseksi lienee alun perin tarkoitettu poikkeuksellisiin tilanteisiin ja keinoksi laillistaa vapaaehtoinen asepalvelus. Hakkapeliitta-viikkolehti 36/4.9.1934 neuvoi vienankarjalaista pakolaista, joka halusi vapaaehtoisesti armeijaan, pyytämään maaherraa julistamaan itsensä asevelvolliseksi. Vasta 24.1.1939 Puolustusministeriö esitti kaikkien kansalaisuudettomien venäläisten julistamista asevelvollisiksi. Ainaakin Uudenmaan lääninhallitus ryhtyi toimiin viimeistään 13.4.1939 mennessä, mistä seurasi valituksia Korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Sotavuosina aloite asevelvolliseksi julistamisesta tuli nimismiehiltä tai poliisimestareilta ja Valtiollista poliisia oli kuultava, mutta ulkomaalaiselle itselleenkin oli varattava tilaisuus valittaa asevelvolliseksi julistamisestaan. Kuinka moni valitti ja rangaistiinko aseistakieltäytyjiä kuin kansalaisvelvollisuksistaan kieltäytyviä suomalaisia konsanaan?

Taustalla saattoi olla kansalaisuudettomille tarkoitettujen ns. Nansen-passien poistaminen käytöstä vuoden 1938 jälkeen. Muukalaispassien myöntäminen siirrettiin 15.12.1938 Valtiolliselle poliisille, jonka passitoimiston tilastoissa oli vielä vuoden 1947 lopulla 12 389 entisen Venäjän alamaista ja vain 532 Neuvostoliiton kansalaista. Tilastollisen päätöimiston laskelmissa entisen Venäjän alamaista oli ollut vuoden 1938 lopulla 13 384, mutta yh-

deksän vuotta myöhemmin enää 5 345. Muita kansalaisuudettomia ryhmiä kertyi 1938–1941 Saksan juutalaisista ja itsenäisyytensä menettäneiden maiden kansalaisista, mutta näitä ei ehditty tilastoimaan.

Kansalaisuudettomista voitiin siis värvätä tuhatkunta miestä Suomen armeijaan. Monilla saattoi olla mielessään, että asevelvollisuus vauhdittaisi kansalaisoikeuksien saamista, mutta mitään sellaista ei lakiin säädetty.

Suomi oli sotavuosiin saakka tulkinnut Neuvostoliiton 19.3.1938 säätämää kansalaisuuslakia niin, että vailla neuvostokansalaisuutta olivat kaikki siihen mennessä Venäjältä Suomeen tulleet, jotka eivät ilmoittautuneet Neuvostoliiton suurlähetystöön. Vasta sotien jälkeen selvisi, että Neuvostoliitto oli säätänyt jo vuonna 1930 lain, jolla luvattakin ulkomaille muuttaneet säilyttivät neuvostokansalaisuutensa, vasten tahtoaankin. Suomen venäläisillä oli siis aivan erityistä syytä pelätä sotavangiksi jäämistä tai sotien jälkeen Neuvostoliittoon luovuttamista. Siksi kenenkään

etujen mukaista ei ollut muistuttaa Suomen armeijassa taistelleista venäläisistä. He eivät vaatineet nimiään kunniatauluihin eivätkä heidän leskensä eläkkeitään.

Kunniavelat on kuitenkin joskus maksettava. Suomen puolesta erityisiä uhrauksia tehneet ulkomaalaiset ansaitsivat vihdoinkin kunnan tutkimuksen ja tunnustuksen. Kun viime vuosina on puolustusministerin johdolla kyseenalaistettu kaksoiskansalaisten isänmaallisuutta, olisi syytä muistuttaa, ettei kansakuntamme kohtalonhetkinä eikä itsenäisyyden alussa sata vuotta sitten pelätty heidän tai kaikkia kansalaisuuksia vailla olevien muodostavan ”viidettä kolonaa”. Suomesta uuden kotinsa löytäneet ulkomaalaiset eivät aina ehtineet nauttia kansalaisoikeuksista, kun jo täyttivät velvollisuutensa suomalaisten rinnalla. Tätä historiallista näyttöä vastaan on pelkkää arvailua, etteivätkö Suomen asukkaat rakastaisi kotimaataan passeistaan riippumatta.

Upcoming seminar

FINLAND FUTURES
RESEARCH CENTRE

MIGRATION INSTITUTE
OF FINLAND

GLOBAL POPULATION GROWTH AND MIGRATIONS

AUGUST 14, 2018
UNIVERSITY OF TURKU

The global population is expected to grow the entire 21st century. What do we know about the relationship between population growth and migration? How may future migrations look like? What are the current global migration dynamics?

The keynote speakers are **Dr. Bela Hovy** (Chief, Migration Section, Population Division, United Nations) and **Dr. Wolfgang Lutz** (Director of World Population Program, IIASA).

The event is open to the public and free of charge.

More info: <http://www.migrationinstitute.fi/fi/page/century-migrations>